

RECUPERAR LES SOBIRANIES PER TRANSFORMAR LA SOCIETAT

L'imprescindible construcció de les estructures populars per derrotar l'Europa del capital

Josep Manuel Busqueta

El marc del capitalisme del Segle XXI: La segona Gran Recessió

No hi ha cap dubte que ens trobem immersos en una de les pitjors crisis del capitalisme. Podem parlar sense embuts de “dècada perduda” a Europa, atribuït fins ara conjugat en crisis econòmiques d’altres contrades com Llatinoamèrica. Malgrat el bombardeig ideològic d’una pretesa recuperació, aquesta llarga depressió no té símptomes de millora a mig termini. Fins i tot l’economia xinesa i la resta dels anomenats BRICS mostren signes d’esgotament, les vigoroses taxes de creixement dels darrers anys ja són història i les polítiques expansives dels bancs centrals conegudes com *Quantitative Easing* s’estan mostrant com el què veritablement són: un maquillatge que ja no pot dissimular l’estancament mundial i que ha arribat al seu límit. El capitalisme segueix en la seva lògica de sortida endavant permanent, en la qual l’esquema crisi-ajustament-crisi es reproduïx de la mà de l’agenda neoliberal des de la fi dels anys 70. Ara, però, els elements que van permetre una sortida de l’anterior crisi sistèmica -sense que aconseguissin mai un cicle de creixement sostingut com a l’anterior i excepcional fase de postguerra- no serveixen ni serviran per relançar un nou règim d’acumulació. El període de creixement basat en el crèdit s’ha acabat.

El nivell d’endeutament s’ha demostrat insostenible. Les masses ingents de capital financer a retornar en el futur són impagables en un context d’insuficient creixement i demanda efectiva minvant. Ens trobem davant d’una crisi de sobreacumulació: una excessiva capacitat de produir que topa amb molt poca capacitat d’absorbir el què es produeix. Això determina una lluita ferotge pels mercats mundials entre els capitals que operen en les grans àrees econòmiques. La única via per assegurar uns beneficis adequats a la inversió, en un context de baix creixement, és augmentar, novament, l’explotació laboral i mercantilitzar i privatitzar tot el que encara roman fora de les urpes del mercat, tot aplicant formes de gestió política cada cop més tecnocràtiques, és a dir, autoritàries.

Per acabar-ho d'adobar, ni tan sols la destrucció del teixit productiu -tancament d'empreses i pèrdua massiva de llocs de treball- ni l'aplicació de plans d'ajustament estructural -l'austeritat i les retallades- generen un entorn favorable per la rendibilitat de les inversions. És impossible que en una economia global tan sobredimensionada i altament competitiva les polítiques de desmatellament del pacte social -reducció de drets laborals, caiguda de salaris, retallada de prestacions socials i privatitzacions- siguin efectives. El segrest de la sobirania que suposen les directrius de la Troica està aconseguint, en canvi, empènyer els governs cap a una espiral de competència suïcida basada en l'empobriment del veí. Mentrestant, les elits que es van beneficiar del cicle de financiarització i es van enriquir al calor de la bombolla immobiliària fan el seu agost amb les privatitzacions a preu de saldo del patrimoni públic. Els casos de la privatització de la Sanitat o dels interessos del deute públic, que als Pressupostos de 2015, sumant amortitzacions, interessos i pagaments diferits, ja ha esdevingut la primera partida (9.055 M€) per davant de Sanitat i Educació.

El projecte d'integració econòmica europea s'ha demostrat l'alumne més avançat del neoliberalisme. Aquest procés, que ve de lluny (Tractat de Roma, 1957), s'ha desplegat sota la bandera del lliure mercat: major liberalització econòmica, reducció de les barreres al capital i les mercaderies i competència fiscal entre els estats com a única política industrial possible. Això, juntament amb la unió monetària i el dogmatisme monetarista del Banc Central Europeu, que ha aplicat una política monetària comuna per una zona econòmica dispar, fent del euro una moneda estrangera per tots els membres de la zona, ha acabat generant un model industrial de centre-perifèria. L'euro ha estat la palanca definitiva per generalitzar la política de contenció salarial impulsada per Alemanya i el seu obsessiu manteniment de la inflació per sota del 2%. Els nivells d'inflació més elevats de la resta de països han redundat en una pèrdua important de competitivitat acumulada acabant consolidant una estructura dual on els superàvits comercials alemanys coincideixen amb els dèficits de la perifèria finançats amb un creixent endeutament.

La utopia de la recuperació

De la mateixa manera que es pretenia enganyar la població amb les causes de la crisi, culpabilitzant les famílies treballadores que s'havien endeutat per adquirir un habitatge -

l'infame han viscut per sobre de les seves possibilitats-, ara es vol fer creure que la "recuperació" està en marxa. La veritat, però, és que ens trobem davant d'una realitat social devastada. Només a Catalunya s'han destruït 530.000 llocs de treball des de 2008 i la recent reducció de l'atur difosa a bombo i plateret no suposa creació de nova ocupació. A més, la precarietat del treball és sagnant: més de la meitat dels contractes signats a Catalunya el 2014 tenien una durada màxima de 3 mesos. La participació de la renda salarial del total del PIB es redueix progressivament. Les desigualtats es disparen i la pobresa empitjora. Les dades són esfereïdores. Segons l'Idescat a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE, 637.200 treballadors ocupats es troben en situació de risc de pobresa, un 22% dels ocupats. Més de 250.000 persones formen part d'una llar que no rep cap mena d'ingressos. El risc de pobresa va afectar el 20,9% de la població de Catalunya el 2014 i va augmentar 1,1 punts respecte de l'any anterior. Estem parlant de més d'1,5 milions de persones. Si considerem diferències per gènere tots els indicadors, sistemàticament, mostren una situació més desfavorable per les dones: menys renda, més risc d'exclusió i més pobresa. El desenvolupament del capitalisme durant aquests anys ens ha conduït al col·lapse social i ecològic i a societats cada cop més autoritàries. Com sempre, però ara amb més cruïda encara, no construeix societat sinó hipermercats, amb tant drets com diners tenen les persones en els seus comptes bancaris.

El vincle indestruïble entre la independència i la recuperació de les sobiranes.

La proposta del capitalisme del segle XXI, i concretament per l'àmbit dels Països catalans, ens assegura pels propers anys entorns socials en els que les condicions de vida de la majoria de persones continuaran deteriorant-se i en on les institucions públiques intervindran amb simbiosi perfecta amb el capital per assegurar la seva reproducció, en el context propi de l'Estat espanyol amb clars símptomes de col·lapse institucional i econòmic.

Serà en aquest estret marc material en el que es podran desenvolupar les polítiques públiques que, o bé se cenyiran a plantejar que per assegurar el bon funcionament social cal primer complir les restriccions que marca la gestió del capital (pagament del deute, control del dèficit, privatització). O bé intentaran mostrar a través de diversos artificis que hi ha una gestió progressista possible de la misèria (totes aquelles propostes que posen

l'accent en la transparència i la democràcia sense voler afectar al nucli productiu i financer del capitalisme actual, i que se centren en mostrar que una millor gestió, més honesta, és possible)

Nosaltres som conscients que en aquest entorn col·lisionen dos models de societat el propi de la reproducció del capital, agressiu, autoritari, explotador i altament desposseïdor de la riquesa col·lectiva, i el de la societat que aspira a construir un entorn social del “bon viure”.

Ens els darrers temps veiem que cada cop més persones de la nostra societat estan disposades a donar suport polític a opcions que proposen la ruptura amb el capitalisme per avançar en la construcció de nous models de societat. Som conscients, per tant, que el gran repte de la propera dècada consisteix en saber plasmar en propostes concretes la il·lusió que transmeten els nostres plantejaments polítics. Partim de la base que un o dos projectes concrets que es comencin a desplegar a partir de la nostra intervenció transformadora poden tenir molta més potència política que mil discursos. Cap experiència que triomfa és una experiència petita. Cadascuna d'elles es una mostra gegant de que podem fer-ho.

En aquest context nosaltres pensem que cal plantejar opcions d'intervenció social que no plantegin la gestió del que hi ha sinó que esdevinguin punts de partida per la transformació social. Per nosaltres a l'hora de validar la direcció correcte de les nostres propostes de transformació esdevé indispensable que acompleixin els criteris de la matriu i brúixola de transformació definida pel Seminari d'Economia Critica Taifa.

- Avançar cap a formes de propietat no privada (comunal, cooperativa, municipal).
- Desenvolupar processos productius que no siguin explotadors (ni capitalisme, ni patriarcat, ni desposseïció dels recursos naturals).
- Desenvolupar mecanisme de redistribució equitatius.
- Presa de decisions democràtica, ni jeràrquica ni despòtica.
- Processos que prioritzin la comunitat per sobre de l'individu.

El municipalisme com a àmbit d'intervenció concret i immediat

Per nosaltres l'àmbit municipal és l'àmbit adequat des d'on iniciar aquests processos de transformació. Entenem el municipalisme no nomé com un àmbit geogràfic sinó sobretot com una proposta de proximitat que permet el contacte i la intervenció directa de les persones en els assumptes que les afecten.

També som conscients que serà en aquest àmbit on en els propers temps serem capaces d'acumular més força política i on podrem començar a desplegar exemples concrets que ens permetin visualitzar projectes concrets de superació del capitalisme.

La nostra proposta se centre en plantejar que existeixen tota una sèria de Sobiraniaes (productiva, alimentària, energètica, residencial, cultural, etc.) que han de ser guanyades, i en alguns casos recuperades per la ciutadania, a partir de desenvolupar processos i projectes d'acord amb els valors presentats en la matriu anterior.

Nosaltres partim que en la majoria de les Sobiraniaes avui ja existeixen multitud de processos oberts i en marxa que en la seva actuació present o en la seva proposta proposen una superació dels valors del capitalisme.

Per nosaltres la recuperació de les sobiraniaes de forma concreta esdevé fonamental per diverses raons:

- Ens permet començar a fer visible un projecte de superació concreta del capitalisme que supera l'escenari de la gestió (honesta i transparent), i que davant del marc de la TINA de la deutecràcia proposa la seva superació a partir de la proposta concreta.
- Ens permet afiançar la diagnosi sobre quina és la realitat material concreta que hem de subordinar al control democràtic per tal de poder garantir la reproducció material de la vida al marge dels mecanismes de control del capital.
- Considerem que tant el darrer punt com el fet d'aconseguir acumular un nivell de força política conscient és un element absolutament imprescindible de cara a poder plantejar un pols creïble a les polítiques de la UEM (austeritat, Euro, pagament del deute)

Del que es tractaria segons la nostra hipòtesi seria:

- Subsumir la institució en tots aquells processos transformadors a partir d'atorgar-los tot el suport institucional possible per tal de facilitar el seu desenvolupament.
- Allà on no fos possible, per la inexistència de dinàmiques robustes, que la institució jugués un paper dinamitzador de projectes en la direcció del guany de les Sobiranies.
- Nosaltres apostaríem doncs per generar dinàmiques comunals on els processos de guanys de cadascuna de les sobiranies integrés la participació política tant de la institució municipal com de les distintes persones dels municipis.

El que volem que quedi clar és que la nostra proposta no dona un paper protagonista a la intervenció institucional sinó que el que pretén es subordinar aquesta als processos de transformació que ja es troben en marxa i que plantegen, en àmbits diversos, guanyar les Sobiranies indispensables per desenvolupar una vida digna.

Som conscients de les dificultats que suposa enfrontar aquesta tasca. Dificultats que tenen diferents dimensions. Per una banda existeixen totes les dificultats derivades de l'actual sistema capitalista i el seu desplegament en tots els seus nivells (tant a nivell productiu, com financer com institucional com ideològic)¹. Per altra banda existeix la dificultat de definir un procés de transformació conseqüent amb la nostra capacitat d'acumulació de força política de caràcter anticapitalista. Som plenament conscients de la necessitat de començar també a definir un escenari a escala regional i nacional que ens permeti començar l'articulació de la proposta a aquest nivells entenent que la cobertura de moltes de les necessitats i en definitiva la democratització del model productiu a partir d'una proposta de sobirania productiva requereix la intervenció concreta a aquest nivells.

Sempre partirem de la realitat actual i de les possibilitats que el marc econòmic, polític i jurídic ens presenta. Però cal ser molt clars en aquest punt, nosaltres volem i apostem per superar el capitalisme i avançar cap a formes diferents de societat, per tant hem de ser conscients que en algun moment caldrà avançar a partir de processos que impliquin

¹ Som plenament conscients que aquest moment donada la divisió internacional del treball que defineix el capitalisme global existeixen multitud de processos productius així com infraestructures que no tene sentit des d'una lògica transformadora i autocentrada.

desobediència i conflicte amb el conjunt de poders (econòmics institucionals) que conformen el capitalisme.

Estem d'acord amb Gramsci qui escrivia²: "L'Estat socialista existeix potencialment en les institucions de vida social característiques de la classe treballadora explotada. Connectar entre elles aquestes institucions, coordinar-les i subordinar-les a una jerarquia de competències i poders, centralitzar-les fortament respectant les necessàries autonomies i articulacions, significa crear ja des d'ara una vertadera i pròpia democràcia obrera, en contraposició eficient i activa a l'Estat burgés, preparada ja des d'ara per substituir l'Estat burgés en totes les seves funcions essencials de gestió i de domini del patrimoni nacional".

2 *L'Ordine Nuovo*: "Democràcia Obrera", sense firma, escrit en col·laboració per Antonio Gramsci i Palmiro Togliatti, 21 de juny de 1919.